

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av utbildningen på
språkintröduktion i gymnasieskolan vid Lärcent-
rum i Svenljunga kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Lärcentrum

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av utbildningen på språkintruktionsprogrammet under våren och hösten 2016. Granskningen vid Lärcentrum i Svenljunga kommun ingår i detta projekt.

Lärcentrum besöktes den 17 – 19 oktober 2016. Ansvariga inspektörer har Mirzet Tursunovic och Ann Edvinsson varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av utbildningen på språkintruktionsprogrammet i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 41 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en publikation. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen har följt två elevers utbildning vid språkintruktionsprogrammet i denna granskning. Elevnamnen *Samed* och *Ali* i denna rapport är fiktiva och används endast för att underlätta läsningen.

Bakgrundsuppgifter om Lärcentrum

Svenljunga kommun har inget huvudmannaskap över något gymnasium där eleverna kan studera på nationella program. Kommunen har dock ett samverkansavtal med kommunerna i Boråsregionen angående studier på nationella program. För de elever i Svenljunga kommun som saknar behörighet att studera på nationella program finns möjlighet att i Svenljunga studera fyra intruktionsprogram, varav språkintruktionsprogrammet är ett av dessa. Kom-

munen är huvudman för Lärcentrum där bland annat studier på introduktionsprogrammen bedrivs. Höstterminen 2015 startade kommunen egen undervisning vid språkintruktionsprogrammet och hade då 47 elever.

Vid tidpunkten för skolbesöket vid Lärcentrum finns det enligt rektorn 52 elever vid språkintruktionsprogrammet. Under vårterminen 2016 har det som flest varit 76 inskrivna elever på språkintruktionsprogrammet.

Eleverna på språkintruktionsprogrammet är fördelade på fyra olika undervisningsgrupper utifrån sina kunskaper i svenska. Alfa-undervisningsgruppen är för elever med ingen eller mycket begränsad skolbakgrund. För att eleverna ska gå vidare till övriga undervisningsgrupper (A, B och C) krävs progression i svenska, oavsett kunskaper i andra ämnen.

Eleverna vid språkintruktionsprogrammet i Svenljunga i undervisningsgrupp C förväntas nå kunskapskraven motsvarande svenska som andraspråk årskurs 8. Därefter fortsätter de flesta elever sin utbildning på språkintruktionsprogrammet i Tranemo kommun med vilken Svenljunga kommun har ett fördjupat samverkansavtal gällande språkintruktionsprogrammet. Ett mindre antal elever fortsätter sin utbildning antingen på de andra introduktionsprogrammen eller på kommunal vuxenutbildning i Svenljunga. Det innebär att eleverna i Svenljunga kommun inte har kunnat slutföra sin utbildning vid språkintruktionsprogrammet i kommunen så att de får behörighet till nationella högskoleförberedande program eller yrkesprogram.

I samband med faktagranskning uppger rektorn att en stor del av de elever som för tillfället studerar vid språkintruktionsprogrammet har en låg utbildningsnivå och då ligger tonvikten på det svenska språket inledningsvis. Vidare uppger rektorn att de elever som har validerbara ämneskunskaper, och som kan gå in i andra undervisningsgrupper och utbildningar vid Lärcentrum, kan slutföra sin utbildning vid språkintruktionsprogrammet i Svenljunga.

Resultat

1. Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?

Frågeställningen fokuserar på i vilken omfattning huvudmannen, rektorn och skolpersonalen erbjuder eleverna en flexibel utbildning utifrån deras skiftande behov och förutsättningar. Det handlar om huvudmannens plan

för utbildningen, kartläggning av elevernas kunskaper, den individuella studieplanen och hur den planen följs upp och omprövas. Forskning och identifierade framgångsfaktorer pekar på vikten av att riktlinjer finns för organisation och mottagande av nyanlända elever såväl som att en inledande bedömning genomförs av elevens kunskaper och erfarenhet. Framgångsfaktorer är också att utbildningen och undervisningen planeras och genomförs utifrån det bedömningen visar om elevens förutsättningar och behov samt att elevens utveckling mot utbildningens mål kontinuerligt utvärderas.¹

Flexibel utbildning

Av den dokumentation från Svenljunga kommun som inkommit till Skolinspektionen inför granskningen framgår att huvudmannen inte har upprättat en plan för utbildningen vid språkintruktionsprogrammet. Detta bekräftas i intervjuer med förvaltningens representanter, nämndföreträdare, rektorn, lärarna, studie- och yrkesvägledaren samt elevhälsans representanter.

Studie- och yrkesvägledaren känner inte till att något sådant dokument finns utan tillägger att skolan *"tittar på styrdokument och följer så långt det går"*. Rektorn har skrivit fram ett dokument för att visa hur utbildningen ser ut men det dokumentet har aldrig blivit föremål för behandling i den ansvariga nämnden. Istället för planen för utbildningen lyfter förvaltningens representanter under intervjun (förvaltningschef vid barn- och utbildningsförvaltningen samt en utvecklingsledare) rektorns kvalitetsrapport. Nämndens företrädare (ordförande och vice ordförande i barn- och utbildningsnämnden) tar under intervjun upp nämndens verksamhetsplan med tre övergripande mål; förbättrat mottagande och integration, jämlik undervisning och högre måloppfyllelse.

Som framgår i bakgrundsuppgifter om Lärcentrum är eleverna på språkintruktionsprogrammet placerade i undervisningsgrupper utifrån sina kunskaper i svenska. Eleverna erbjuds möjlighet till att studerar ämnena svenska som andraspråk, engelska, idrott, matematik och de samhällsorienterande ämnena. Ämnet engelska erbjuds dock inte i undervisningsgruppen Alfa.

Undervisning i ämnet modersmål erbjuds inte. Endast de elever som finns i undervisningsgruppen Alfa och vars modersmål är något av språken dari, persiska, arabiska eller somaliska, får studiehandledning på det egna modersmålet. Studiehandledning för elever från andra språkgrupper erbjuds inte.

¹ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

Samed uppger att *"lärarna har bestämt vilka ämnen vi ska läsa"* och Ali svarar att det är *"skolan"* som bestämmer det. Under intervjuer med eleverna och med skolpersonalen samt utifrån inskickad dokumentation framgår att eleverna bedriver sin utbildning i en omfattning som motsvarar heltidsstudier.

Genomgång av elevernas scheman och intervjuer med dem och med skolpersonalen visar att deras utbildning innehåller undervisning i grundskoleämnena. Eleverna studerar inte gymnasiekurser och känner inte till om den möjligheten finns. Ingen av dem studerar ämnet modersmål eftersom skolan inte erbjuder det. Den ena eleven kan mycket väl tänka sig att studera sitt modersmål om den möjligheten hade funnits.

Eleverna har inte erbjudits praktik och känner inte till om den möjligheten finns. Samed uppger: *"Skolan har inte fixat något men jag har sagt till dem att jag kan praktisera."* Enligt studie- och yrkesvägledaren har, vid tidpunkten för granskningen, två av eleverna på språkintruktionsprogrammet praktik. Enligt rektorn är praktik ett alternativ *"för de elever som inte vill gå i skolan"*.

Studiebesök förekommer som ett inslag i utbildningen. En lärare säger dock: *"Vi har inte den tiden att åka omkring. Polisen har varit här och vi ska besöka brandstationen."* Ingen av de två eleverna minns att de har varit på något studiebesök.

Kartläggning

Under intervjuer med skolpersonalen och från inskickad dokumentation framkommer att en lärare och en så kallad *samordnare* (har en samordnande funktion för samtliga intruktionsprogram) genomför ett inskrivningssamtal med alla elever som vill börja studera vid språkintruktionsprogrammet. Ingen annan skolpersonal eller elevhälsans kompetenser deltar i det mötet. Utöver eleven brukar också elevens vårdnadshavare, alternativt god man, närvara samt representant från asylboendet i fall eleven har sådant boende. Vid behov anlitas även tolk om skolan inte har studiehandledare som talar elevens modersmål.

Rektorn uppger att studie- och yrkesvägledaren inte är med vid inskrivningssamtalet eftersom hon, enligt rektorn *"har andra uppgifter"* och de som *"gör inskrivningen kan fånga upp elevens önskemål"*.

Det finns ett formulär som används som underlag vid inskrivningssamtalet. Skolan samlar uppgifter om elevens medborgarskap, modersmål, familjesituation, intressen, och tidigare skolgång. Enligt rektorn testas och kartläggs elevens kunskaper i svenska, matematik och i förekommande fall även kunskaper i engelska. Utifrån resultat från inskrivningssamtalet och testerna placeras eleven i en av de fyra undervisningsgrupperna. Informationen från inskrivnings-

samtalet och resultat från testerna görs, enligt rektorn, tillgängligt för de undervisande lärarna. Lärarna berättar att de först träffar eleverna när undervisningen börjar i de fall där de inte träffat eleven vid inskrivningssamtalet.

Specialpedagogen, som inte har deltagit i någon kartläggning av eleverna på språkintruktionsprogrammet, är kritisk till hur kartläggning av elevernas kunskaper, färdigheter, behov och förutsättningar hittills bedrivits: *"Om jag ska vara helt ärlig har det haltat, alla elever har inte blivit kartlagda, men man ser över det nu. ... Man har använt ett material som jag anser är förlegat men nu har man tagit beslut om att använda Skolverkets material del 1 och 2."*

Samed har bott i Sverige sedan juni år 2015. Han har en fyraårig skolgång från hemlandet. Ett par veckor efter ankomsten började han studera vid Lärcentrums språkintruktionsprogram. Han hade inga betyg med sig från sin tidigare skolgång. På frågan om någon vid Lärcentrum kartlagt *Sameds* kunskaper i olika ämnen innan han började studera på språkintruktionsprogrammet svarar *Samed* att han skrev vissa prov, men minns inte i vilka ämnen. Vid detta inskrivningssamtal var personal från boendet med och en lärare som kan hans modersmål. Han började i undervisningsgrupp A.

Ali kom till Sverige för cirka ett år sedan och efter ett par veckor efter ankomsten började han sin utbildning vid Lärcentrum och språkintruktionsprogrammet. *Ali* har gått åtta år i skolan i sitt hemland. Hans inskrivningssamtal var upplagt på samma sätt som för *Samed*. *Ali* minns inte om han skrev några prov, men minns att han fick frågor om tidigare skolgång. Han placerades i alfa-undervisningsgrupp; *"alfa-kursen är för analfabeter och jag började också i alfa"*. berättar *Ali*. På frågan om han själv ville gå i en sådan grupp med tanke på att hade gått i skolan tidigare svarar han: *"Jag ville det. Jag kunde ingen grammatik."*

Samordnaren berättar att om eleverna har examen från gymnasiet, grundskolebetyg eller motsvarande i hemlandet ser skolan till att betyg översätts: *"Det är rektorns ansvar"*. Enligt studie- och yrkesvägledaren är validering mer aktuell för eleverna på de andra intruktionsprogrammen även om det förekommer för eleverna på språkintruktionsprogrammet. Studie- och yrkesvägledaren uppger att rektorn kontaktar henne när en elevs betyg är validerade. Då kontaktar studie- och yrkesvägledaren eleven för ett studie- och vägledningssamtal.

Förkunskaper och behov

Ingen av de två eleverna uppvisar någon kännedom om huruvida de har en individuell studieplan eller motsvarande dokument med information om deras skolgång vid språkintruktionsprogrammet. För båda eleverna finns upprättade, vad skolan benämner, *Studieplan IM-SPR* där det bland annat står vilka

ämnen eleven studerar. För den ena eleven finns även *Individuell studieplan 2* samt *Studieplan för IM-språk* där det finns uppgifter om elevens kortsiktiga mål. Samtliga dokument är underskrivna även av eleverna men eleverna menar att efter att dokument upprättats har de aldrig mer sett dem förrän de visas upp under intervjuerna.

Eleverna kunde konstatera att de ämnen som finns inskrivna i dessa dokument överensstämmer med de ämnen som finns i deras skolschema. *Samed* och *Ali* får undervisning i grundskoleämnena svenska som andraspråk, matematik, engelska, samhällsorienterande ämnen samt idrott- och hälsa. Eleverna berättar att de för sina lärare har uppgett vad de vill utbildas till efter att ha avslutat sina studier vid språkintruktionsprogrammet.

Lärarna uppger att den lärare som är mentor för eleverna i respektive undervisningsgrupp ansvarar för att upprätta individuella studieplaner för alla elever i undervisningsgruppen. I mentorsuppdraget ingår också att genomföra utvecklingssamtal med eleverna. De mötena brukar innehålla en del frågor som inte direkt är relaterade till skolgången. En lärare berättar: "*Vi har problem med att de tror att den informationen de ger oss kan påverka Migrationsverkets beslut.*"

Lärarna uppger att samtal med eleverna dokumenteras så att alla undervisande lärare kan ta del av informationen och ta hänsyn till om den har bäring på planering och genomförande av undervisningen. Under intervjuer framkommer dock att information om eleven finns på flera ställen vilket gör att en helhetsbild av eleven, dess förutsättningar och behov inte finns samlad.

Varken *samordnaren*, studie- och yrkesvägledaren eller elevhälsans representanter deltar vid upprättandet av elevernas individuella studieplaner. De uppger att det är elevernas mentorer som ansvarar för det. Samma information lämnar även rektorn som tillägger att skolan har tagit fram en mall som alla mentorer ska använda när de upprättar individuella studieplaner.

Uppföljning och utvärdering

Under intervjuerna med eleverna framkommer att det är oklart för dem på vilka grunder de studerar sina ämnen, när de är klara med ett ämne eller när övergången till annan undervisningsgrupp ska ske. Ingen av de två eleverna som följs i granskningen har i början på utbildningen fått en uppfattning om hur länge de kommer att studera vid programmet. Det som eleverna återkommer till under intervjuerna är att de i Tranemo kommer att kunna studera flera ämnen och förhoppningsvis bli behöriga till ett nationellt gymnasieprogram.

Samed, i undervisningsgrupp C, uppger att hans lärare har berättat att han måste göra vissa tester "*för att komma vidare till gymnasieskolan*". *Samed* vet inte vilka betyg han måste ha för att bli behörig till ett nationellt gymnasieprogram.

Ali, som går i undervisningsgrupp B, menar att han ska fortsätta i undervisningsgrupp C nästa termin. Vilka kunskaper det är han måste uppnå för att gå vidare har han ingen kännedom om.

När frågan ställs under intervjuerna med lärarna om vad det är som styr innehållet i de ämnen som eleverna studerar i respektive undervisningsgrupp och hur elevernas kunskaper testas svarar en lärare: *"Jag tror att vi mest gissar vad de behöver. Det finns ju en läroplan men... jag försöker träna dem på att läsa och skriva."* En annan lärare förklarar att eleverna i undervisningsgruppen Alfa arbetar *"mest med ord och ordklasser"*. I övriga undervisningsgrupper kan eleverna *"prata mer, de kan förstå och kan en del grammatik"*.

Eleverna gör, enligt lärarna, tester kring *"läsa, skriva, förstå och uttal"* innan de kan flytta upp till en högre undervisningsgrupp. Därutöver måste det finnas ledig plats i den högre undervisningsgruppen för att eleven ska kunna byta. När det inte finns plats i en viss undervisningsgrupp kan detta, enligt lärarna, leda till att vissa elever tillbringar mer tid än nödvändigt i lägre undervisningsgrupper. I samband med faktagranskning uppger rektorn att om elevgruppen blir stor för en sal skiftas sal mellan grupperna så att detta möjliggörs. För de elever som studerar i undervisningsgrupp C får lärarna *"ett prov från Tranemo och de elever som klarar provet får börja på språkintrö där"*, förklarar en lärare.

Rektorn utgår ifrån att lärarna talar om för eleverna hur de ligger till i förhållande till kunskapskraven: *"Lärarna samtalar med varandra och eleverna får göra tester för att flyttas upp. Man diskuterar deras förmågor och progressionstakt."* Dokumentation kring elevernas framsteg görs och testresultat sparas men *"det finns ingen plan för att när eleven uppnått det och det så går eleven vidare"*, säger rektorn. I samband med faktagranskning uppger rektorn att individuella bedömningar av eleven avgör när en elev ska flyttas till högre undervisningsgrupp.

Även om det står i elevernas individuella studieplaner att de studerar vissa ämnen, förklarar rektorn, handlar det primärt om språkstödande insatser. Detta, menar rektorn, gör att eleverna rustas för fortsatt skolgång vid språkintröktionsprogrammet i Tranemo där eleverna dessutom får studera fler ämnen med målet att få betyg.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att utbildningen inte är flexibel utformad och anpassad efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, avseende studietakt, omfattning och innehåll.

Genomförandet av utbildningen vilar inte på en kartläggning som utgår från ett helhetsperspektiv på elevens skolgång. Elevhälsan och studie- och yrkesvägledaren är inför elevernas studier inte involverade i kartläggningen. Detta

får exempelvis till följd att skolan inte anpassar elevernas utbildning så att den i större utsträckning innehåller undervisning i de ämnen som en elev bedöms behöva för sin fortsatta utbildning eller yrkesliv.

Vidare innehåller inte elevernas individuella studieplaner all relevant information om elevens skolgång. Dessutom finns det inte på skolenheten gemensamma rutiner för uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling.

2. Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?

Frågeställningen fokuserar på om eleverna får studie- och yrkesvägledning av skolpersonalen som en integrerad del av deras utbildning, så att de får kunskap om och kan göra medvetna och självständiga val om sin studie- och yrkesinriktning. Det handlar alltså om att personalen på skolan ska informera och ge eleverna vägledning inför de val av kurser som erbjuds, om möjligheterna till fortsatta studier i och utanför gymnasieskolan och om framtida yrkesval och att den studie- och yrkesvägledning som elevernas får är en integrerad del av deras utbildning. En del av detta vägledningsarbete handlar också om att ge eleverna stöd i att formulera mål för sina studier. Vidare handlar det om att eleverna ska öka förmåga till studieplanering och att ta ställning till sin studie- och yrkesinriktning. Forskning visar på vikten av ett nära samarbete med omgivande samhälle för att utveckla utbildningen och dess kvalitet.²

Personal

Enligt verksamhetsredogörelserna som inkommit inför granskningen och det som framkommer under intervjuerna har eleverna på språkintruktionsprogrammet tillgång till studie- och yrkesvägledningsfunktioner. Detta i form av en studie- och yrkesvägledare samt en *samordnare* för introduktionsprogrammen tillika elevcoach och lärare i idrott. Under intervjuerna framkommer att de båda kommer in i undervisningsgrupperna för att presentera sig och sitt uppdrag. *Samordnaren* träffar alla elever vid inskrivningssamtalet. Båda de elever som intervjuats vet var studie- och yrkesvägledaren och *samordnaren* sitter i skolan. Eleverna uppger att de inte har haft enskilda samtal med någon av dem.

² Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

Studie- och yrkesvägledaren började sin anställning vid skolan i augusti 2015. Hon ansvarar för all studie- och yrkesvägledning vid Lärcentrum vilket, utöver eleverna vid introduktionsprogrammen, inkluderar eleverna på svenska för in-vandrare och all vuxenutbildning.

Samordnaren för introduktionsprogrammen har varit anställd vid Lärcentrum som elevcoach sedan 2007. Sitt uppdrag som *samordnaren* beskriver han som att vara "spindel i nätet. Hjälper eleverna med till exempel CSN, matersättning - eleverna får 35 kronor per dag för mat, motivationssamtal, deltar vid inskrivning av språkelever, undervisar i idrott".

Lärarna uppger att eleverna vet var studie- och yrkesvägledare och *samordnaren* finns på skolan samt att eleverna vid behov kan träffa dem. Dessutom kommer studie- och yrkesvägledaren till undervisningsgrupperna "för att berätta hur skolsystemet fungerar", förklarar en lärare. *Samordnaren* har, enligt lärarna, kontakt med eleverna "om de har problem, om de har svårt att komma vidare. Då kontaktar han specialpedagogen och bokar tid", uppger en lärare.

Rektorn och förvaltningens representanter anser att eleverna på språkin-troduktionsprogrammet har tillgång till studie- och yrkesvägledning-funktioner som täcker elevernas behov. Nämndens företrädare är informerade om att ele-verna har tillgång till studie- och yrkesvägledningsresurser men kan inte upp-skatta om det motsvarar elevernas behov.

Vägledning

Som tidigare konstaterats så deltar inte studie- och yrkesvägledaren vid in-skrivningssamtalet. Studie- och yrkesvägledaren kommer till undervisnings-grupperna, presenterar sig och informerar om det svenska utbildningssystemet samt läget på arbetsmarknaden. Det förekommer också att eleverna på språkin-troduktionsprogrammet söker upp henne för att fråga om sin fortsatta utbild-ning om nationella program eller andra utbildningsalternativ. *Samordnaren* uppger att även han hanterat mycket av de frågorna under sina samtal med eleverna. Det är, enligt *samordnaren*, mycket vanligt med spontana samtal med eleverna i korridorer och på hans rum.

Samordnaren och studie- och yrkesvägledaren anser att det finns elever på språkin-troduktionsprogrammet som är osäkra på vilka mål de ska uppnå och vad som krävs för att de ska komma vidare med sin utbildning. *Samordnarens* arbetsuppgifter beskriver rektorn som att samordna aktiviteter kring elevernas antagning, kontakt med elevhälsan och även undervisning i idrott och hälsa.

Samed och *Ali* har, såsom konstaterats, inte träffat studie- och yrkesvägledaren för enskilda samtal, men minns att både studie- och yrkesvägledaren och *sam-ordnaren* har varit i undervisningsgrupperna och presenterat sig. Båda elever

uppgger att det går att träffa såväl studie- och yrkesvägledaren som *samordnaren*, om de skulle ha behov av det.

Medvetna och självständiga val

Som tidigare nämnts ges eleverna på språkintruktionsprogrammet begränsade möjligheter till individuella val av ämnen och kurser som de vill studera. I intervjuerna med eleverna framkommer att de inte vet om de har möjlighet att välja ämnen och kurser inom ramen för sin utbildning vid språkintruktionsprogrammet. *Samed* berättar att han har sagt till sina lärare att han vill utbilda sig till mekaniker och att lärarna har svarat att *"det är möjligt"* eftersom han har tid att skaffa sig behörighet till att studera på nationellt gymnasieprogram. *Ali* vet att han vill bli pilot, men minns inte i fall han har berättat det för sina lärare.

Lärarna ser det som sitt uppdrag att presentera en realistisk bild av framtida studie- och yrkesmöjligheter för eleverna. Samtidigt berättar lärarna att de upplever att en del elever saknar insikt i att det kan ta flera år innan de kan bli klara med sin utbildning på språkintruktionsprogrammet och sedan ytterligare ett antal år på andra utbildningar. En lärare berättar: *"Det tar ju lång tid att bli advokat. Det är jättebra med att ha höga förväntningar men de kan ändra sig på vägen. De säger att advokater tjänar bra pengar, men då säger jag att snickare också tjänar bra."* En annan lärare: *"Jag själv frågar eleven vad de ska bli om tio år och då säger jag vad de behöver läsa. Jag har inte tänkt på att jag kan skicka dem till SYV."* När samma lärare under intervjun frågas hur en elev bemöts som planerar att studera på samhällsvetenskapligt program svarar läraren: *"Jag säger att det krävs många olika ämnen och därför påpekar jag att de ska göra sina läxor, läsa högt femton minuter varje dag."*

Samordnaren och studie- och yrkesvägledaren anser att eleverna på språkintruktionsprogrammet har goda kunskaper om fortsatt utbildning och om vad som krävs för att komma in på nationella program. Under intervjun framkommer att de i undervisningsgrupperna berättar om olika yrken och om vägar dit. Därutöver brukar eleverna söka upp både *samordnaren* och yrkes- och studievägledaren och ställa frågor om den utbildning de planerar gå. Båda säger att deras studie- och yrkesvägledande funktion har begränsat värde för eleverna då det finns litet utrymme att individualisera utbildningen eftersom i stort sett alla elever i en undervisningsgrupp studerar samma ämnen.

Integrerad del av utbildningen

Lärarna har möten två gånger i veckan. Studie- och yrkesvägledaren, *samordnaren* och de intervjuade lärarna säger att de samverkar vid behov, genom informella träffar i skolan. Tillsammans har de inga gemensamma schemalagda möten utöver det att *samordnaren* träffar lärarna en gång i veckan under cirka en

halvtimme långt möte. Detta för att diskutera övergripande frågor som kan kräva samordning mellan olika personalkategorier vid skolan.

Lärarna beskriver skolan som liten och att det är lätt att komma i kontakt med den personalkategori som man behöver. En lärare berättar att en grupp lärare från skolan och en grupp elever ska besöka en mässa i Göteborg och att läraren pratade med studie- och yrkesvägledaren om den planerade resan. Dessutom uppger både studie- och yrkesvägledaren och lärarna att studie- och yrkesvägledaren brukar förmedla relevant information till lärarna efter att ha samtalat med enskilda elever. Detta sker oftast muntlig till berörd lärare. Studie- och yrkesvägledaren uppger: *"Det kan finnas behov av mer möten men tiden finns inte för fler möten."*

Som tidigare beskrivits deltar studie- och yrkesvägledaren varken vid inskrivningssamtalen eller vid kartläggningen av elevernas kunskaper och deras placering i lämpliga undervisningsgrupper på språkintruktionsprogrammet.

Rektorn uppger att både *samordnaren* och studie- och yrkesvägledaren *"kan delta på mötena lärarna har, två gånger per vecka"*. Huruvida studie- och yrkesvägledaren är på de möten har rektorn ingen kännedom om men tror att det inte är mycket *"som är schemalagt utan det sker informellt"*.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna inte ges studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av sin utbildning så att de stöds och vägleds inför sina framtida utbildnings- och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledaren träffar inte eleverna i början av deras utbildning på språkintruktionsprogrammet i syfte att stödja eleverna inför utbildningsval inom språkintruktionsprogrammet.

Eleverna ges inte möjligheter att utveckla sin förmåga att genomföra val av studier på ett medvetet och självständigt sätt. Detta eftersom skolans utbud av ämnen som eleverna kan studera är en begränsande faktor.

Samverkansformerna mellan lärarna och studie- och yrkesvägledningen fungerar inte fullt ut och behöver utvecklas och formaliseras. Detta är en nödvändig förutsättning för att studie- och yrkesvägledning ska kunna fungera som en integrerad del av elevernas utbildning.

3. Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Frågeställningen fokuserar på i vilken grad elevhälsan arbetar hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande, och i detta arbete samverkar med övriga personalgrupper på skolenheten. Främst i syfte att stödja elevens utveckling mot målen för utbildningen. Tillgången till elevhälsa bedöms på huvudmannanivå. Frågan om hur elevhälsan arbetar gentemot eleverna bedöms på skolenhetsnivå. Forskning och en identifierad framgångsfaktor pekar på vikten av att det finns samsyn i förhållningssätt där all personal tar ett gemensamt ansvar och att de nyanlända eleverna är hela skolans angelägenhet.³

Tillgång

Huvudmannen uppger i sin verksamhetsredogörelse att *"eleverna på språkintruktionsprogrammet har tillgång till samtliga kompetenser inom elevhälsan; skolsköterska, kurator, specialpedagog, skolläkare och skolpsykolog"*. Vidare framgår det att huvudmannen har en samlad elevhälsa som tillgodoser alla skolverksamheter inom barn- och utbildningsförvaltningens ansvarsområden.

Under Skolinspektionens besök vid Lärcentrum har skolsköterskan, specialpedagogen och chefen för elevhälsan i kommunen intervjuats. Skolsköterskan arbetar sedan ett år tillbaka med nyanlända barn. Det finns inga schemalagda dagar när skolsköterskan är vid Lärcentrum utan hon kommer vid behov efter överenskommelse med *samordnaren*. En del av specialpedagogens tjänst är förlagd vid Lärcentrum. Hon ska utgöra ett stöd för alla introduktionsprogram vid skolan. Chefen för elevhälsan har börjat sin anställning i augusti 2016. I hennes uppdrag ingår att *"hitta en röd tråd för de olika kompetenserna"*.

Skolsköterskan har presenterat sig i undervisningsgrupperna och berättat för eleverna vilken hjälp hon kan erbjuda. Specialpedagogen har än så länge bara presenterat sig i en undervisningsgrupp. Även när specialpedagogen är på Lärcentrum, finns det enligt henne, ingen tid för elevernas spontana besök: *"Någon gång kan de komma och knacka på men ofta är jag uppbokad flera veckor framåt."*

Rektorn uppger att skolsköterskan träffar eleverna vid inskrivningssamtal och att hon genomför hälsosamtal och hälsoundersökning. Om det finns annan problematik, berättar rektorn, ska lärarna meddela *samordnaren* det som i sin tur aktualiserar fallet vid elevhälsoteamet. Skolans elevhälsoteam består av rektorn, skolsköterskan, specialpedagogen och *samordnaren*. Vid behov deltar en

³ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

kurator som annars arbetar på en grundskola. Det är också behovsstyrt och externt upphandlat när det gäller tillgång till psykolog och läkare.

Ingen av de två intervjuade eleverna är bekant med begreppet elevhälsan. Båda har träffat skolsköterskan men vet inte om det finns några andra av elevhälsans kompetenser vid skolan som de ska ha tillgång till.

Hälsofrämjande arbete

Lärarna uppger att det är *samordnaren* tillika lärare i idrott som pratar med eleverna om hälsan. *"Han är mycket för det här med hälsa"*, förklarar en lärare.

Skolsköterskan berättar att hon har haft *"ett första samtal med eleverna"* som sedan, om nödvändigt, återkopplas till berörda lärare. Elevhälsans kompetenser har inte arbetat på gruppnivå med frågor som handlar om exempelvis hälsofrämjande levnadsvanor. De frågorna diskuteras enskilt, framkommer det under intervjun med elevhälsans kompetenser.

Enligt rektorn består det hälsofrämjande arbetet vid skolan av hälsobesök och samtal med skolsköterskan samt coachande samtal med *samordnaren*. Rektorn, som *"har många verksamheter"* som han ansvarar för, *"har inget utrymme att sätta sig in i alla detaljer"* och vet inte om elevhälsans kompetenser därutöver bedriver några andra insatser av hälsofrämjande karaktär.

Samed minns inte att någon ur elevhälsan pratat med eleverna om exempelvis stress och trauma men han berättar att lärarna brukar prata om det, särskilt läraren i idrott. *Ali* berättar att han har haft hälsobesök där *"de har vägt och mätt mig och förra veckan sa de att jag behöver vaccinera mig"*.

Förebyggande arbete

Lärarna uppger under intervjuerna att de pratar med eleverna om värdegrundsfrågorna, som en lärare uttrycker det, *"det gör vi hela tiden på lektionerna"*. Elevhälsans kompetenser är inte involverade i det arbete och lärarna vet inte i vilket utsträckning elevhälsan pratar om de frågorna med eleverna. Om detta sker då är det under de enskilda samtal som elevhälsans kompetenser har med eleverna. Detta bekräftas under intervjun med elevhälsan.

Rektorn undrar om det är bättre att i förebyggande syfte arbeta med frågor som rör kränkningar och värdegrund eller om det är bättre att arbeta med de frågorna när behovet uppstår: *"Frågan är om man ska ta det innan det händer eller när det sker."* Rektorn anser att en lugn studiemiljö är en viktig faktor i det förebyggande arbetet. Enligt rektorn har lärarna inte fått någon kompetensutveckling kring detta: *"Jag har försökt initiera det i regionen men inte fått gehör för det."*

Ali berättar att han i hemlandet lärde sig att man inte ska kränka andra: *"Den informationen fick jag i hemlandet. Men lärare pratar inte om det med oss här."* Samed uppger att lärarna ibland pratar om värdegrundsfrågor med eleverna.

Åtgärdande arbete

Lärarna uppger att eleverna på språkintruktionsprogrammet har tillgång till sköterskan och specialpedagogen i en omfattning som lärarna anser vara otillräcklig givet elevernas behov av det åtgärdande arbetet. Dessutom anser lärarna och specialpedagogen att det är konstigt att de inte kan kontakta varandra för att diskutera ett elevärende utan att det måste gå via *samordnaren*. En lärare uttrycker att: *"Det är en konstig rundgång med att vi ska anmäla till honom och han ska anmäla till henne."*

Specialpedagogen berättar att hon inte vet om det är rektorn eller *samordnaren* som har bestämt det: *"Det är lite spretigt, jag ger handledning till lärare och en del lärare upplever det lite knepigt att de inte kan ha direktkontakt med mig. Återkoppling från mig går via samordnaren till läraren."*

Enligt rektorn har *samordnaren* en samordnande funktion och kontakter elevhälsan efter att lärarna har upplevt att det finns behov av elevhälsans åtgärdande insatser. Detta, enligt rektorn, för att lärarna ska kunna fokusera sitt läraruppdrag.

Elevhälsans samarbete med skolans personal

Lärarna och rektorn uppger under intervjuer att lärarna regelbundet träffar enbart *samordnaren* som ingår i lärarnas arbetslag. Lärarna uppger att personalgruppens litenhet gör att det är lätt att ta kontakt med den man behöver komma i kontakt med.

Skolsköterskan berättar att hon ibland kommer på morgonmöten med lärarna, *"om jag hinner"*, tillägger hon. Elevhälsan träffas en gång per månad och då deltar *samordnaren*, skolsköterskan och numera även specialpedagogen på mötet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete inte fullt ut bedrivs i nära samarbete med övriga personalgrupper vid skolan.

Eleverna vid språkintruktionsprogrammet har tillgång till samtliga de kompetenser som elevhälsan ska innefatta, även om omfattningen inte motsvarar de behov som eleverna har. Eleverna har dessutom begränsade kunskaper om tillgång till och kunskaper om elevhälsas olika kompetensers respektive ansvars-

områden. Elevhälsan och övriga personalgrupper samverkar inte i sådan utsträckning att det skapas en samsyn i förhållningssätt där alla tar ett gemensamt ansvar för att stödja eleverna mot utbildningens mål.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om elevernas utbildningsbehov på språkinträdning till godos, och om eleverna på detta program får stöd och vägledning under sin utbildning och inför fortsatta studier och yrkesliv.

För att uppfylla detta syfte ska följande frågeställningar besvaras:

- 1) Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?
- 2) Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?
- 3) Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Metod och material

Granskningsdesignen utgår från två elevers skolsituation på språkinträdningens programmet. Information till granskningen samlas in genom dokumentstudier i form av verksamhetsredogörelse och annan dokumentation från skolenheten som belyser arbetet inom språkinträdningens programmet. Dokumentstudier kompletteras med intervjuer med elever, pedagoger, elevhälsa, handledare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen.

Skolinspektionen har inför granskningsbesöket begärt att få ta del av den dokumentation som finns kring eleverna i form av plan för utbildningen, individuell studieplan samt underlag av bedömningar av elevens kunskaper för upprättande av planen samt elevernas schema. Skolinspektionen har också begärt få in dokumentation av gymnasieenhetens systematiska kvalitetsarbete avseende språkinträdningens programmet samt eventuell information avseende språkinträdningens programmet på skolan som kan vara av vikt för granskningen.